

ALANKOMAIDEN ALUESUUNNITTELU MUUTTUMASSA OSALLISTUVAKSI

Arkkitehti Marja Straver-Nevalainen kuvaa Alankomaita ihmisten tekemäksi maaksi, jossa jalat pysyvät kuivina vain teknisten ratkaisujen avulla. Jatkuva kamppailu vettä vastaan on luonut pitkät perinteet yhdyskunta- ja ympäristösuunnittelulle. Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana kaupunkisuunnittelun käytäntö on muuttunut paljon.

MARJA STRAVER-NEVALAINEN VIERAILEE SÄÄNNÖLLISESTI SUOMESSA TUTUSTUTTAEN HOLLANTILAISIA ARKKITEHTEJÄ JA SUUNNITTELIJOITA SUOMALASEEN ARKKITEHTUURIIN.

Hollannissa pitkään asunut ja työskennellyt Marja Straver-Nevalainen kertoo erilaisten tahojen osallistuvan Hollannissa yhä varhaisemmassa vaiheessa suunnitteluun.

– Aluesuunnittelun tehtävät ovat laajentuneet. Tilan ja rakennettavan alueen laadun suunnittelun lisäksi kokonaisuuden ja osallistuvan työtavan hallinta on tullut yhä tärkeämmäksi. Samalla suunnitteluun osallistuvien määrä kasvaa. Suunnittelijan tehtävänä on usein auttaa määrittelemään varsinainen suunnittelutehtävä. Jännite ja haasteet hyvän suunnittelun toteuttamiseksi vain kasvavat, koska kunnilla ei ole enää monopoliasemaa suunnittelussa ja kaavoituksessa, toteaa Straver-Nevalainen. Hänen vuosi sitten ilmestynyt kirjansa Tiivistä ja matalaa – Asuntorakentamista Alanko- maissa kuvaa hollantilaisen suunnittelun erityispiirteitä. »

– Suunnittelijan uutena tehtävänä on luoda kehykset myös osallistumiselle. Uudet työmenetelmät luovat mahdollisuudet hyvälle vuorovaikutukselle asukkaiden ja muiden toimijoiden kanssa. Aktiivinen yhteinen suunnittelu työpajojen muodossa on todettu hedelmälliseksi osallistumistavaksi. Toimistomme DN Urbländ on erikoistunut tämän interaktiivisen suunnittelumenetelmän kehittämiseen ja soveltamiseen käytännössä.

”NENÄT SAMAAAN SUUNTAAN”

Hollantilaista suunnittelukäytäntöä on arvosteltu siitä, että asukkaita ja muita osallisia kuullaan liian myöhään. Taitavan suunnitelman hyväksyttäminen muuttuu hankalaksi, jos lähtökohdista syntyy erimielisyyttä.

Hollannissa kaupunkisuunnittelu onkin siirtynyt ”ylhäältä alas” suuntautuvasta suunnittelusta yhä enemmän ”alhaalta ylös” ohjautuvaksi käytännöksi, jossa eri tahot osallistuvat jo varhaisessa vaiheessa lähtökohtien suunnitteluun. Straver-Nevalaisen mukaan perinteinen kaavoitukseen pohjautuva suunnittelu ei pysty vastaamaan tämän hetken tarpeisiin ja moninaiisiin vaatimuksiin.

– Osallistuva käytäntö sopii erittäin hyvin jo olemassa olevan kaupunkiympäristön eheyttämisen, uudistus- ja parantamissuunnitteluun, jossa vuorovaikutuksen ja osallistumisen tarve on suurin. Eri osapuolet pääsevät todella mukaan suunnittelemaan, saavat palautetta ja määrittelevät ulkopuolisen, sitoutumattoman suunnittelijan ohjauksessa aluesuunnittelun laadun lähtökohdat.

– Suurin hyöty on siinä, että eri osapuolet ottavat oman vastuunsa alueen tulevaisuuden suunnittelusta alusta lähtien. Parhaimmillaan osallistuminen on rakentavaa sopimista suunnittelun lähtökohdista ja eri osapuolien toivomusten huomioimista. Asukkaat harvoin vastustavat suunnitelmaa, jonka lähtökohdia he itse ovat olleet mukana miettimässä.

Kunta pystyy edelleen ohjaamaan aluesuunnittelua yleiskaavalla tai yleisvisiolla. Kunnan virkamiesten työssä painot-

tuu heidän aluetuntemuksensa ja laadun ohjaaminen. Heidän roolinsa on muuttunut yksin päättävästä, kontrolloivasta tahosta yhteistyökumppaniksi.

– Kokemuksemme on, että tässä suunnittelukäytännössä hallitsee positiivinen energia. Nenät eivät ole vastakkain, vaan samaan suuntaan. Aluesuunnittelun aloitus on tullut näin intensiivisemmäksi, mutta käytäntö tuottaa myös parempaa laatua ja nopeammin toivottua tulosta.

Straver-Nevalainen arvelee, että myös Suomessa suuntauksena on Alankomaiden tapaan avoin ja osallistuva suunnittelukäytäntö, vaikka hyvät esimerkit ehkä vielä puuttuvat.

– Tulisi luoda mahdollisuudet jokaiselle kansalaiselle ottaa vastuuta paremman elinympäristömme kehittämisestä. Samalla tarvitaan pitkäjänteinen kehittämisstrategia ja kokonaisnäkemys, jonka pohjalta voidaan antaa suuntaa toivotulle kaupunkirakenteen kehitykselle ja ohjata aluesuunnittelua. Hyvänä esimerkkinä tästä on Hämeenlinnan maankäyttöstrategia.

– Aluesuunnittelua ei pitäisi jättää satunnaisten maanomistajien aloitteiden varaan. Suomessakin varmaan joudutaan miettimään julkisen ja yksityisen sektorin välistä roolijakoa suunnittelussa ja kaavakäytännössä. Yhteinen laadukkaan asuinympäristön ja uusien asumismuotojen tavoite voisi olla paremmin toteutettavissa todellisessa yhteistyössä.

KAAVOITUS JA RAKENUSSUUNNITTELU LIMITYY

Julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuteen perustuvalla hollantilaiselle aluesuunnittelulle on tyypillistä kaavoituksen ja rakennussuunnittelun samanaikaisuus ja lomittaminen. Kumppanuus ja molemminpuolinen luottamus on mahdollistanut kaavakäytännön muuttumisen siten, että joustavuudesta on tullut lakiturvaa tärkeämpi tekijä.

Straver-Nevalaisen mukaan kaavoituksen ja rakennussuunnittelun samanaikaisuus onnistuu, kun aluesuunnittelun

TIIVIISTI RAKENNETTU PIEN-
KAUPUNKIMILJÖÖ ON ALAN-
KOMAISIA LUONNOLLINEN JA
KAIKILLE TUTTU, TURVALLINEN
JA HALUTTU ASUMISMUOTO.

ja rakennussuunnittelun arkkitehtoniset lähtökohdat kuvailaan, määritellään ja sovitaan tarkkaan kunnan ja projektinkehittäjän eli developerin yhteistyön tuloksena laatudokumentissa. Se on ohjeellinen, eikä lakisääteisesti sitova.

Käytännön etuna on toteutuksen nopeutuminen ja joustavuus, jolloin esimerkiksi uudistettava alue on mahdollisimman lyhyen aikaa käyttämättömänä.

– Samanaikaisuuteen liittyy sekä taloudellinen hyöty että riski. Säästöä syntyy etenkin hankitun maan korkomenoissa. Säästetty raha sijoitetaan parhaassa tapauksessa alueen toteuttamisessa laatuun. Aikainen investointi rakennussuunnitteluun on myös taloudellinen riski rakennuttajalle. Taloudellinen tilanne voi muuttua tai kaavaa voidaan vastustaa voimakkaasti. Aluesuunnitelmaan, asuntojen määrään tai typologiaan voi tulla tällöin suuriakin muutoksia. Rinnakkaisuuden etu on näissäkin tilanteissa joustavuudessa. Ei tehdä kaavaa, jota yhteiskunnallisista, kaupallisista tai taloudellisista syistä ei voida toteuttaa, jolloin joko maa jää rakentamattomaksi tai koko kaavaprosessi joudutaan uusimaan.

PAINOPISTE JULKISEN TILAN SUUNNITTELUUN

Hollantilaisen aluesuunnittelun tekee kiinnostavaksi sen kokeilevuus, joka on seurausta tiiviistä kaupunkiympäristön perinteestä ja erilaisista asumiseen kohdistuvista toiveista ja tarpeista.

– Hollantilaisessa suunnittelussa on mahdollisuuksia kokeilla uusia kaavatypologia-, paikoitus-, talotypologia tai muita arkkitehtonisia ratkaisuja, joilla alueelle luodaan toivottu omaleimaisuus, laatu ja moni-ilmeisyys. Myös erilaiset uudet rahoitus- ja hallintamuodot voivat edesauttaa onnistuneen monitoimisen ja tiiviin asuinmiljöön luomisessa. Uusia ratkaisuja haetaan Hollannissa kuitenkin harvoin avoimilla arkkitehtikilpailuilla.

Straver-Nevalainen kertoo koko alueen, katujen, aukoiden, pysäköintipaikkojen ja viheralueiden suunnittelun muodostuneen yhä tärkeämmäksi.

– Aluesuunnittelussa painopiste on siirtynyt laadukkaan julkisen tilan suunnitteluun.

Huolitellusti suunniteltu julkinen tila nähdään tärkeämpänä aluetta yhdistävänä laatutekijänä kuin yksittäisten rakennusten arkkitehtuuri.

UUTTA LÄHESTYMISTAPAA TARVITAAN

Straver-Nevalainen näkee parannettavaakin Hollannin aluesuunnittelussa. Hän arvostelee suunnittelua developerien lähtökohdista muovautuvaksi ja siten liiankin markkinapainotteiseksi.

– Developerit keskittyvät mieluummin toteuttamaan helppoja kaupungin laajennusalueita kuin tarttuvat riskialttiisiin, mutta tarpeellisiin kaupunkien asuinalueiden uudistuksiin. Tämä asetelma ja tiukat taloudelliset ja kaupalliset lähtökohdat rajoittavat aluesuunnittelun kokonaisvaltaista luonnetta ja kaupunkien tasapainoista sosiaalista kehittymistä.

– Uutta lähestymistapaa tarvitaan, kun kaupunkialueita uudistettaessa on ratkaistava samanaikaisesti erilaisten tekijöiden yhtälö: on vahvistettava paikan identiteettiä, otettava huomioon kulttuurihistoriallisen, taloudelliset, sosiaaliset ja tilallisen tavoitteet. Samalla tulisi kuulla kaikkia osapuolia.

– Avoimempi, osallistuvampi ja kokonaisvaltaisempi aluesuunnittelu on haaste, joka tulisi ottaa laajemmin käyttöön.

Straver-Nevalainen uskoo, että kaupunkisuunnittelijan tehtävä muuttuu uudenaikaiseksi.

– He ohjaavat työpajoja, joiden tärkeimpänä tavoitteena on saada selville, mitä kaupunkilaiset itse pitävät arvokkaana ja toivottavana asuinympäristönsä ja kaupunkinsa kehityksessä.

– Vuorovaikutteinen suunnittelu on parhaimmillaan sosiaalista, demokraattista, fyysistä ja taloudellista kaupungin uudistamista. Se vaatii suunnittelijalta ja kaavoittajalta yhä laajempien tehtävien hallitsemista ja viestintävalmiuksia erinomaisten suunnitteluammattitaidon lisäksi.